

RÖPORTAJ

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh:

“GAZZE OLAYLARI RUSYA-UKRAYNA İLE İSRAİL-FİLİSTİN MESELELERİNDE TAMAMIYLA ZIT TUTUM SERGİLEYEN BATI’NIN AHLAKİ TUTUMUNU YENİDEN GÖZLER ÖNÜNE SERMİŞTİR”

ABDENNOUR TOUMI

Kurum Dışı Araştırmacı ORSAM

Yaşananlar, İsrail’in güvenlik ve istihbarat konusundaki kırılganlığını ortaya çıkarmış; güvenlik ve askerî sisteminde büyük bir zafiyeti gözler önüne sermiştir.

Abdennour Toumi: Doğal afetleri çevreleyen zorluklar ve risklerle mücadele etmek için alınan uluslararası önlemlerin ciddiyeti hakkındaki değerlendirmeniz nedir?

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh: Doğal afetleri çevreleyen ve onlardan kaynaklanan risklerle mü-

cadele etmek için gerçek önlemler bulmaya yönelik ortaya konulan uluslararası çabalar aşıkârdır ve yadsınamaz. Ancak olaya sistematik olarak değerlendirme çerçevesinde baktığımızda, durumun bir ülkeden diğerine göre farklılık gösterdiğini görüyoruz. Nitekim bugün dünyada, çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi, doğal afetlerden kaynaklanan riskleri ve krizleri yönetme konusunda ciddi ülkeler bulunmaktadır. Öte yandan, Ortadoğu ve Kuzey Afrika (ODKA) ülkelerinde harcanan çabaya baktığımızda, meselenin farklı ve olması gereken seviyenin altında olduğunu görüyoruz. Belki de bu durum, söz konusu ülkelerdeki ve

Kimdir?

Mohammed Fakhri Sweileh

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh el-Ahliyya Amman Üniversitesinde hukuk eğitimi almış ve özel hukuk alanında doktorasını tamamlanmıştır. Ürdün’de ticaret hukuku avukatlığı ve hakemlik görevlerini ifa eden Dr. Sweileh, İslami Bankacılık ve Vakıflar Uzmanlığı, Denetim ve Risk Yönetimi Uzmanlığı gibi görevlerde yer almıştır. Ayrıca, Ürdün merkezli Risk Yönetimi Uzmanları Forumu ve el-Rakhaa İş Adamları Derneğinin üyesidir.

toplumlardaki hâkim kültüre ek olarak, ellerindeki imkanlardan kaynaklanmaktadır. Öyle ki bu ülkeler, risk ve kriz yönetimi anlama, finansal bütçeler tahsis etme ve en önemlisi insan kaynakları olmak üzere gerekli kaynakları ayırma konusunda yeterli hazırlık yapmamaktadır. Buna ek olarak, ODKA'daki birçok ülkede oluşan doğal afetler mevsimseldir ve olumsuz etki derecesi genellikle yüksek risk sayılmamaktadır. Bu nedenle bu ülkelerin ve toplumların doğal afetlere gereken ilgiyi göstermediklerini görüyoruz. Burada öncelikle doğal afetleri tanımlamamız gerekir. Doğal afetler, deprem, volkan, kuraklık, kasırga, sel ve taşkın gibi savaştan çevreye ve insana verdiği zararlarla karşılaştırılabilecek olumsuz etkiler bırakan, insanın iradesi dışında gerçekleşen, kontrol edilemeyen ve meydana gelmesi engellenemeyen yıkıcı olaylardır. Doğal afetler insan eyleminin ve

onları önleme yeteneklerinin tamamen ötesinde gerçekleşmektedir. Ancak insanlar bunların yıkıcı etkilerini sınırlamak ve bunlarla başa çıkabilmek için aşağıdaki gibi atılacak adımlar mevcuttur:

1. Doğal afetler ve bunlarla başa çıkma ve etkilerini azaltma hakkında eğitimler vererek insanların bilincini artırmak, afet öncesi ve sonrası neler yapılabileceği hakkında erkek ve kadınları eğitmek.
2. Doğal afet risk yönetimine katılım yoluyla bireylerin ve kurumların bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve doğal afetlerden kaynaklanan risklerin sistematik ve bilimsel bir şekilde tanımlanması, bu risklerin yönetilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesi, bu risklerin her bir türünden kaynaklanan tehlikelerin derecelendirilmesi, risklerle başa çıkmak için mev-

cut alternatiflerin konulması, bu alternatifleri etkinleştirme yollarının belirlenmesi ve doğal afetlerle ilgili riskleri yönetmeye yönelik her ülkede ulusal bir kayıt açılmasıyla başlar.

Yukarıdakilere doğal afetlerden kaynaklanan krizleri yönetmek için bir planın geliştirilmesini ekleyebiliriz. Nitekim risk yönetimi, riskin ortaya çıkmasından önce, onunla başa çıkmak için proaktif mekanizmaların belirlenmesine yönelik bir faaliyetken, kriz yönetimi, tehlikenin oluşmasıyla eş zamanlı yürütülen bir faaliyet olmakla birlikte, oluşan tehlikeyle başa çıkmaya, bu tehlikenin etkilerini azaltmaya, tehlikenin ortaya çıkmasının ardından meydana gelen maddi ve psikolojik zarar da dâhil olmak üzere durumu yönetmeye yönelik faaliyetlerdir.

Hiç şüphe yok ki Türkiye ve Suriye depremleri, Fas depremi ve Lib-

ya'nın Derne kentindeki sel felaketi başta olmak üzere bölgemizde son bir yılda yaşanan afetler, insani ve maddi açıdan olması gerektiği gibi ele alınmayan doğal afetlerin canlı örneklerini temsil etmektedir. Tabii ki burada yapılan müdahalelerin göstergeleri, her bir afetin etkisinin büyüklüğü ve afetlerin etkilediği coğrafi ve insani kapsamların farklılık gösterdiğine işaret etmekte yarar vardır.

Belki de önceki yıllardaki sarf edilen küresel çabalar, doğal afet ve krizlerle mücadelede aşağıdaki gibi özetlenebilecek bir dizi adım ve önlemle ortak alanlar yaratmaya odaklanmıştır:

1. **Doğal afet ve krizleri anlamak:** Nitekim doğal afet ve krizlerin doğasını anlamak, onlarla başa çıkmak için çaba göstermenin samimi bir ifadesidir. Krizler, farklı toplumların olağan doğal örüntüsündeki sorunları veya çöküşleri ifade etmektedir ve çözülmesi veya başa çıkılması zor baskılar ve sorunlar yaratmaktadır.

Doğal afetler, farklı hükümetler ve toplumlar için büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Çünkü doğal afetler uyarı olmadan, doğal veya politik sınırlar arasında ayırım yapılmadan oluşur ve bu doğal afetler kısa sürede birçok büyük aksiliğe yol açabilir.

Hazırlık, risklerin ve krizlerin teşhis edilmesi ve bunlara yönelik erken planlama yapılmasıyla başlar ve bu aşama, risk ve krizlerin yönetiminde önemli aşamalardan biri olarak kabul edilir. Nitekim krizin ilk göstergelerini erken tespit ederek yetkililerin uygun proaktif

önlemler almasına ve bu krizlerle başa çıkmak için çeşitli cihaz ve kaynaklar hazırlamasına olanak tanır. Ayrıca yürürlükteki protokoller gözden geçirme, hazır olmalarını sağlama ve kusurlarıyla zayıflıklarını tespit etme fırsatı sağlar.

2. **Proaktif kriz yönetimi:** Bu metodoloji, krizlerin ortaya çıkmasını mümkün olduğu kadar engellemeyi veya sert olumsuz etkilerini azaltarak en kısa sürede çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bu model, kri-

zin etkileriyle baş etme durumundan, inisiyatif olarak ve birçok önleyici tedbiri uygulamaya koyarak proaktif eylem durumuna geçmez. Bu tür bir yönetim, krizlere maruz kalabilecek tüm farklı tarafların, bunlara hazırlanmak ve bunlarla başa çıkmaya hazır hâle gelmek için katılımını gerektirir. Bu metodolojiyle doğal afetler, krizler ve riskler karşısında nesnellik ve profesyonellikten yoksun korku ve paniğin eşlik ettiği tepkiden kaçınılır.

3. Çeşitli sektörler, yani burada kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ortaklığın etkinleştirilmesi: Bu sektörler arasındaki etkin ortaklık, doğal afetlerle etkin bir şekilde başa çıkılmasına, temel ve hayati hizmetlerin daha hızlı bir şekilde geri kazanılmasına ve toplum tarafından daha geniş bir şekilde müdahale edilmesine katkıda bulunur. Ayrıca hazırlık ve planlama, çeşitli doğal afetlerin ve krizlerin etkilerinden kurtulmanın en iyi yoludur.

Günümüzde risk ve krizlerin yönetilmesinde, resmî çabaların desteklenmesinde, risk ve krizlerin sonuçlarından etkilenenlere en hızlı ve en güvenilir şekilde müdahale edilmesinde uzmanlaşmış yardımcı kurumlar olarak sivil toplum kuruluşlarının temel ve gerekli rolü yadsınamaz. Yukarıdaki göstergeler, ODKA bölgesindeki hazırlık durumunun gerekli seviyenin altında olduğunu değerlendirmimize yol açmaktadır. Fakat tabii ki bazı ülkelerde krizlerin ve doğal afetleri profesyonelce yönetme seviyesini yükseltmek için gösterilen

bazı çabalar da görmezden gelinmemelidir.

Abdenmour Toumi: ODKA bölgesindeki doğal afetlerle mücadele ve risk yönetimi tedbirleri, bu konudaki uluslararası çabalarla tutarlı mı, yoksa bölgedeki çoğu ülke ciddi önleyici ve proaktif önlemlerden yoksun mu?

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh:

Belki de bu sorunun cevabı ilk sorunun cevabın satır aralarında saklıdır. İşin aslı şu ki yazılı hazırlıklar ve planlar, riskler ve krizler ortaya çıkıp gerçekleştiğinde ve bu yazılı prosedürler sahada uygulandığında gerçek yüzünü göstermektedir. Belki de uluslararası televizyon kameraları tarafından belgelenen sahneler ve afet ve krizlerle başa çıkma konusunda uzmanlaşmış uluslararası kuruluşlardaki gönüllülerin tanıklıkları, afetlerle başa çıkma konusunda ODKA'daki birçok ülkedeki acizliği ve gerçek yeteneklerin yokluğunu ortaya koymaktadır. Söylemek gerekir ki bölgedeki birçok ülke ve toplum krizlere panikle, hazırlıksız ve bilinçsizce tepki vermektedir. Daha net bir teşhis yapmak gerekirse potansiyel riskleri ve krizleri tespit eden net bir yol haritasına, en azından son yüzyılda meydana gelen riskleri ve krizleri tanımlayan ulusal bir kayda, risklerin ve krizlerin tekrarı ve etkilerinin boyutunu belirleyecek bilimsel bir altyapıya ve Libya örneğinde olduğu gibi barajlara dair coğrafi risk araştırmalara sahip olmalıyız. Aynı zamanda elimizde, sismik fay bölgelerinde, sel ve kasırga bölgelerinde, çok yağış alanlarında veya tehlikeli derecede kuraklık ve su yoksulluğu yaşayan bölgelerde in-

şaatı yasaklayan veya düzenleyen ilgili inşaat mevzuatı bulunmamaktadır.

Yukarıdakiler, doğal afetler hakkında yeterli bir veri tabanının bulunmadığını göstermektedir ve dolayısıyla risk ve kriz yönetimi için uygun stratejiler seçilerek bunlarla başa çıkmak için gerçek değerlendirmelerin oluşturulmasını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bölgede meydana gelebilecek her bir doğal risk ve krizin, tekrarlama olasılığı veya etki boyutu açısından gerçek bir değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Riskler oluşmadan önce müdahale edebilecek eğitilmiş teknik personel ve krizler oluştuğunda ve oluştuktan sonra müdahale edecek diğer ekipler gerektiği şekilde donatılmamaktadır. Yaşanan örneklerde gördüğümüz gibi bir plan olmadığında ve kriz ve afet türüne göre hızlı, güvenilir ve yeterli bir müdahalenin yokluğunda kayıplar önlenemez, en aza indirilemez ve hatta müdahale süresi kısaltılamaz.

Bu noktada STK'ların faaliyetleri ister kriz sırasında ister kriz sonrasında olsun, birden fazla kez varlığını kanıtlamıştır. Dolayısıyla ODKA bölgesinde, tüm biçimleriyle risk ve krizlere karşı kolektif bilinç oluşturarak, risk ve krizlere bilinçli bir şekilde müdahale edecek ve yukarıda anlatılan insani yardımları ulaştıracak uzmanlaşmış Arap kuruluşları yaratılmalıdır.

Abdenmour Toumi: Bu olayların bölge ekonomisi ve ulusal güvenliği üzerindeki sonuçları nelerdir?

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh: Her doğal afet ve kriz sonrasında

güçlü şekilde ortaya çıkan ve uzmanların farkında olduğu belki de en belirgin riskler, bu doğal afetlere ve krizlere maruz kalan ülkelerin ekonomisi ve ulusal güvenliği üzerindeki etkileriyle ilgilidir. Hatta bu olaylar, birçok durumda komşu ülkeleri ve bölgeyi hem ekonomik sonuçlara maruz bırakmaktadır hem ulusal ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Bu felaketler ister deprem ister kasırga ister sel veya taşkından söz edelim, her felaketten sonra yıkıcı etkilerle yüzleşmek için önceden hazırlanmamış devasa bütçeleri tüketerek ülkeleri ekonomik açıdan etkilemektedir. Çünkü bunun gibi afetler, yol ağları, köprüler, su şebekeleri, elektrik, iletişim, barajlar, okullar, üniversiteler ve sağlık kurumları gibi altyapının yeniden inşası için ulusal ve ekonomik çabaları tüketir. Öte yandan afetler sırasında üretimin durması, sağlık maliyetleri, salgın hastalıklar, kaosun yayılması, ölüm ve yaralanmalar ve binlerce insanın yarıdımız kalması gibi başkaca ekonomik sonuçlara da yol açmaktadır ve tüm bunlar, genellikle bu tür durumlarla başa çıkacak donanımına sahip olmayan ülkelerin ulusal ekonomisi üzerinde gerçek bir yük oluşturmaktadır.

Yukarıdakilerden yola çıkarak, doğal afetlerin mağdur ülkenin, çevresinin ve bölgenin ulusal güvenliğine büyük etkiler yarattığını söyleyebiliriz. Hiç şüphe yok ki, afetlerin coğrafi kapsamı, belirli bir ülke içinde sınırlı olabileceği gibi etkisi birden fazla ülkeye yayılabilir. Ancak en belirgin etki, yüz binlerce ve bazen milyonlarca insanı bir bölgeden diğerine zorla taşınmaya iten bu felaketlerin ne-

den olduğu zorunlu insan göçleri olabilir. Bu göçler, istikrar durumu ve kaynak dağılımı üzerinde doğrudan ve dolaylı olumsuz etkiler oluşturmakta ve bunu takip edebilecek çatışma ve dengesizlikler, her doğal afet sonrasında ulusal ve bölgesel güvenliğe baskı yapan gerçek zorluklar yaratmaktadır. Aynı zamanda afetin meydana geldiği an ve sonrasında dayattığı önceliklerin yeniden düzenlenmesi nedeniyle kolluk kuvvetlerinin gıyabı veya meşguliyeti, kaosun yayılması ve güvenlik, istikrar ve toplumsal huzurun sarsılmasına neden olmaktadır.

Afetler sırasında insani diplomasi üzerinde potansiyel sınırlamalar koymanın etkileri ve bu tür kamu diplomasisinin ülkeler arasındaki ikili ilişkilerin geleceği üzerindeki potansiyel yansımaları hakkındaki yorumunuz nedir?

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh: İnsani diplomasi, krizlere ve doğal afetlere maruz kalan ülke ve bölgelerdeki savunmasız ve mağdurların çıkarlarını korumayı ve desteklemeyi, onlara insani hizmetler sağlamayı ve uluslararası yardım kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani alanı genişletmeyi amaçlayan bir politika ve metodolojidir. İnsani diplomasinin önceki tanımından yola çıkarak, İsveç, Birleşik Krallık ve Norveç gibi birçok Avrupa ülkesinin insani diplomasi alanına önem veren ülkeler olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Ancak özellikle ODKA'da yukarıda belirtilen sınırlamalar ve engellerin konulması, bu ülkelerin ve insani yardım kuruluşlarının en iyi yardım hizmetlerini sunmalarını, afet sı-

rasında ve sonrasında insani yardımları gerçekleştirmelerini engellemektedir.

Krizler ve felaketlerin de dayatmasıyla, iş birliğinin kapsamının genişletilmesi ve insani diplomasinin görevlerinin uluslararası düzeyde kabul görmesi, her ülkenin yerel mevzuatını düzenlemesini gerektirmektedir. Bu insani yardım için uluslararası anlaşma yoluyla yapılmalıdır. Bu çerçevede insani yardım kuruluşlarının rolü ve kapsamı belirlenmeli, görevleri kolaylaştırılmalıdır. Aynı zamanda siyasi, sosyal, kültürel veya dinî ölçekte toplumların ve ülkelerin kültürleriyle çelişebilecek başka roller üstlenerek insani yardımları aşmalarına engel olmak için çalışmalarının kapsamı sınırlandırılmalıdır. Değişen bir dünya ve küçük bir küresel köy ışığında uluslararası ilişkilerin geleceği, ülkelerin ve toplumların uluslararası insani yardım kuruluşlarına daha fazla yer vermesini gerektirmektedir. Devletler ve toplumlar, doğal afetlerden kaynaklanan risklerle mücadele etmek için hızlı, güvenli ve yeterli yanıtlar vermek için erken hazırlanmalı ve yerel ekiplerini oluşturmalıdır.

Abdennour Toumi: Yaşanan bu afetlerin yanı sıra 7 Ekim'de patlak veren Hamas-İsrail meselesine ilişkin bir soru sormak istiyorum. Taraflar arasında son dönemde yaşanan gerginlik göz önüne alındığında, çatışmalar dizginlenmezse meselelerin her iki tarafta da olası yansımalarını nasıl görüyorsunuz?

Dr. Mohammed Fakhri Sweileh: Aslında, işgal altındaki Filistin

topraklarında yaşananlar, gerginlik sınırlarını aşarak, iki taraf arasındaki varoluşsal ve ayrışma krizi noktasına gelmiştir. Filistin meselesi, bu çatışmanın başını öncüsünü temsil etse de çatışma yalnızca Filistin'i ilgilendirmemektedir. Nitekim adalet, geri dönüş hakkı ve kendi kaderini tayin hakkı talebinde bulunan tüm Arapları, Müslümanları ve hatta tüm işgal altındaki halkları kapsayacak şekilde genişlemektedir. Öncelikle bugün yaşanan çatışmanın önceki çatışmalara benzemediğini söylemek gerekmektedir. Çünkü bu kez Hamas hareketi, sürpriz faktörünü, inisiyatifi ve hedefe odaklanma unsurlarını elinde tutmuştur. Aynı zamanda, 7 Ekim öncesinde yapılan hazırlıkların bunda önemli rol oynadığı ve İsrail tarafında büyük kayıpların yaşanmasına neden olduğu gözlemlenmiştir.

Gazze Şeridi'nde, bugüne dek önemli kayıplar yaşanmıştır ve in-

sani dram her geçen gün ağırlaşmaktadır. Askerî teamül ve stratejik anlayışta Gazze'nin, 18 ay içinde kaybettiklerini eğer topyekün işgal sürecine girilmezse telafi edebilmesi mümkün gözüküyor, İsrail; askerleri, halkı ve tüm dünya nezdindeki imajını geri kazanmakta zorlanacaktır. Dahası bu bölgede yaptığı ve yapabileceği savaş suçları bundan sonrası için İsrail'e ciddi sorunlar oluşturacaktır. Buna ek olarak yaşananlar, İsrail'in güvenlik ve istihbarat konusundaki kırılma noktasını ortaya çıkarmış; güvenlik ve askerî sisteminde büyük bir zafiyeti gözler önüne sermiştir. Öte yandan Gazze olayları Rusya-Ukrayna ile İsrail-Filistin meselelerinde tamamıyla zıt tutum sergileyen Batı'nın ahlaki tutumunu yeniden gözler önüne sermiştir. Nitekim Ukraynalı sivillerin insan haklarını gözeten Batı, Gazze'de çocuk, kadın ve yaşlılara yapılanlara göz yummaktadır. ■